

Ylilääkärin julkisuudessa esittämien kannanottojen perusteleminen ja yhteydenottoihin vastaamatta jättäminen

KANTELU

Kantelija arvostelee oikeuskanslerille 18.1.2022 osoittamassaan kantelussa Helsingin kaupungin epidemiologisen toiminnan ylilääkärin menettelyä. Kantelija katsoo, että ylilääkäri on kertonut Helsingin Sanomien haastattelussa ja Ylen A-studiossa hänen mukaansa virheellistä tietoa liittyen koronavirusrokotteen saaneiden aikuisten tartuttavuuteen, eikä ole perustellut näkemyksiään. Kantelija kertoo, että hän ei ole pyynnöistään huolimatta saanut ylilääkäriltä tai Helsingin kaupungilta perusteluja ylilääkärin esittämille väitteille.

SELVITYS

Ylilääkärin 3.3.2022 antaman selvityksen mukaan kantelija on lähettänyt hänelle sähköpostiviestit 21.11.2021 ja 2.12.2021. Kantelija vaati näissä viesteissä häntä julkisesti kumoamaan haastattelussa esittämiään asiantuntijanäkemyksiä liittyen covid-19 -tartuntatautia vastaan rokotettujen henkilöiden todennäköisesti vähäisempään tartuttavuuteen verrattuna rokottamattomiin henkilöihin. Kantelija on myös syyskuusta 2021 lähestynyt sähköpostitse häntä ja muuta Helsingin kaupungin virkamieskuntaa eri tasoilla sekä kaupungin johtoa toistuvasti koronaviruspandemiaan liittyvillä kysymyksillä ja tietopyynnöillä ja tuonut toistuvasti esiin tyytymättömyyttä saamiinsa vastauksiin.

Ylilääkäri on selvityksessään todennut, että hänen haastatteluissa esittämänsä asiantuntijanäkemykset perustui senhetkiseen tutkimustietoon ja oli yhtenevä Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen antamien linjausten ja suositusten kanssa. Lisäksi hän on todennut arvionaan, että kantelijan viesteihin vastaamisella ei olisi päästy tälläkään kertaa kysyjää tyydyttävään lopputulokseen.

Terveys- ja päihdepalvelujen johtaja ja terveysasemien johtajalääkäri ovat 18.3.2022 antaneet asiasta lausunnon. Sen mukaan kantelija on kirjelmöinyt toistuvasti ja useissa eri teemoissa eri tasoille kaupunkiorganisaatiota eikä kaikkiin kantelijan kysymyksiin ole valitettavasti pystytty aiemminkaan vastaamaan. Lisäksi lausunnossa on todettu seuraavaa:

”Läpi pandemian ajan, yksittäiset kansalaiset ovat kyseenalaistaneet ammattilaisten lausumia ja linjauksia eri lähteistä löytämiensä yksittäisten tutkimusten tai artikkelien pohjalta. Henkilöille on vastattu mahdollisuuksien mukaan. Vaikka kannatan avointa vuorovaikutusta, joudun toteamaan, että perustehtävämme ei kuitenkaan saa vaarantua sen takia, että yksittäiset kansalaiset saisivat vastauksia mitä erilaisimpiin kysymyksiinsä ja loputtomiin keskusteluketjuihin.”

VASTINE

Kantelija on 5.4.2022 antanut asiassa vastineen. Vastineessaan kantelija on todennut, ettei hän ole vaatinut ylilääkäreitä kumoamaan lausuntoaan vaan esittämään, mihin tutkimuksiin hän pohjaa näkemyksensä, ja mikäli sellaista ei ole, oikaisemaan lausuntoaan.

Lisäksi vastineen perusteella kantelijan kaupungille lähettämiin kysymyksiin ei ole haluttu antaa vastauksia tai vastaukset ovat olleet täysin puutteellisia. Kantelija vaatii edelleen selvää näyttöä ylilääkäriin esittämille näkemyksille.

RATKAISU

Ylilääkäriin esittämät näkemykset

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus, johon sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta esittämättä.

Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Hallintolain 9 §:n mukaan viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä.

Kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain (aiemmin laki kunnallisesta viranhaltijasta) 17 §:n mukaan viranhaltijan on suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä noudattaen asianomaisia säännöksiä ja määräyksiä sekä työnantajan työjohto- ja valvontamääräyksiä. Viranhaltijan on toimittava tehtävässään tasapuolisesti ja käyttäydyttävä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla.

Perustuslain 12 §:ssä turvattu sananvapaus kuuluu myös kunnallisille viranhaltijoille. Koska sananvapautta ei ole lainsäädännössä sidottu mihinkään tiettyyn viestinnän muotoon, on sananvapaus olemassa myös esimerkiksi annettaessa haastatteluja tiedotusvälineille. Samalla hallintolain 9 §:stä ja viranhaltijalain 17 §:stä johtuvat velvollisuudet asiallisesta, selkeästä ja ymmärrettävästä kielestä sekä viranhaltijan aseman ja tehtävän edellyttämästä käyttäytymisestä rajoittavat viranhaltijoiden viestintää muihin ihmisiin nähden myös tällaisissa yhteyksissä.

Nyt käsiteltävässä kantelussa ei ole väitetty, että ylilääkäri olisi esittänyt tietoisesti virheellistä tietoa rokotuksen saaneiden henkilön tartuttavuudesta. Kantelija ei ole myöskään väittänyt, että viestintä olisi ollut muutoinkaan epäasiallista. Ylilääkärin esittämien kannanottojen osalta kantelu on koskenut ainoastaan sitä, että hän ei ole esittänyt kantelijan mielestä riittäviä perusteita esittämälleen näkemykselle.

Vaikka ylilääkäri ei olekaan perustellut esittämiään näkemyksiä viittaamalla suoraan tieteellisiin lähteisiin, ovat hänen esittämänsä kannanotot olleet selvityksen perusteella yhteneviä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen antamien linjausten ja suositusten kanssa.

Rokotettujen henkilöiden tartuttavuudessa on kysymys lääketieteellistä arviointia edellyttävästä asiasta, johon oikeuskansleri laillisuusvalvojana ei voi ottaa kantaa. Näin ollen en voi ryhtyä arvioimaan sen paremmin ylilääkärin kuin kantelijankaan esittämien lääketieteellisiä kysymyksiä koskevien väitteiden paikkansapitävyyttä.

Minulla ei ole perusteita katsoa, että ylilääkäri olisi menetellyt lain tai velvollisuuksiensa vastaisesti ainoastaan sillä perusteella, että hän ei ole haastatteluissa viitannut tieteellisiin lähteisiin esittämiensä asiantuntijanäkemyksen tueksi.

Yhteydenottoihin vastaamatta jättäminen

Perustuslain 21 §:ssä turvatuista hyvän hallinnon takeista on johdettavissa myös oikeus vastauksen saamiseen viranomaisille osoitettuihin tiedusteluihin.

Hallintolain 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Viranomaisen neuvontavelvollisuus koskee lain perustelujen mukaan hallintoasian hoitamiseen ja asiointiin välittömästi liittyviä kysymyksiä. Neuvontavelvollisuutta on täydennetty viranomaiselle asetetulla yleisellä velvoitteella vastata asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Asioinnilla tarkoitettaisiin paitsi hallintoasian hoitamiseksi tarpeellisten toimenpiteiden suorittamista myös tosiasialliseen hallintotoimintaan liittyvää asiointia viranomaisessa ([HE 72/2002](#) vp, s. 57-58).

Vastaamisvelvoitteen piiriin kuuluvien kysymysten ja tiedustelujen sisällöltä on perustelujen mukaan edellytettävä riittävää selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Käytännössä vastaamisvelvoitteen on tarkoitettu koskevan asiallisia ja riittävän yksilöityjä kysymyksiä ja tiedusteluja. Säännös ei sen sijaan velvoita viranomaista vastaamaan laajoihin ja yleisluontoisiin tiedusteluihin ([HE 72/2002](#), s. 58).

Laissa tai sen esitöissä ([HE 72/2002](#) vp) ei aseteta määräaikoja asian käsittelylle tai tiedusteluun vastaamiselle. Kirjeeseen tai muuhun yhteydenottoon annettavan vastauksen käsittelyaika riippuu muun muassa asian erityispiirteistä ja asian merkityksestä asianosaisen oikeusaseman kannalta. Viranomaisella on tapauskohtaista harkintavaltaa tiedustelun tai muun yhteydenoton käsittelyssä sekä kiireellisyyden ja vastauksen laajuuden tarpeellisuuden arvioimisessa. Huomioon voidaan ottaa esimerkiksi se, minkälainen vaikutus asialla on tiedustelun esittäneen oikeusasemaan.

Hyvään hallintoon kuuluu, että viranomaiselle osoitettuihin pyyntöihin ja kirjeisiin vastataan kohdullisessa ajassa. Edellytyksenä kuitenkin on, että yhteydenotto on asiallinen ja olosuhteista on pääteltävissä, että viestin lähettäjä odottaa viranomaiselta vastausta. Viranomaistoiminnan yleiset laillisuusvalvojat, valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies, ovat vakiintuneesti katsoneet ratkaisukäytännössään, että viranomaisen tulee ilman aiheetonta viivytystä vastata toimivaltaansa kuuluvaan asialliseen yhteydenottoon.

Oikeuskanslerin laillisuusvalvontakäytännössä viranomaisten huomiota lainmukaiseen menettelyyn tiedusteluihin vastaamista koskevista asioista on kiinnitetty esimerkiksi silloin, kun tiedusteluihin ei olla vastattu lainkaan tai näin on tehty vasta pyydettyä selvitystä kyseiseltä viranomaiselta. Useiden kuukausien vastausaikaa viranomaisen toimivaltaan kuuluvassa asiassa on lähtökohtaisesti pidetty liian pitkänä erityisesti, kun vastaaminen ei tiettävästi ole aiheuttanut erityisen laajojen selvitysten tekemistä tai muuten poikkeuksellisen suurta työmäärää.

Ylilääkärin selvityksestä ilmenevän perusteella hän on tietoisesti kokonaan jättänyt vastaamatta kantelijan yhteydenottoihin. Niin ikään asiassa saadussa lausunnossa todetun perusteella yhteydenottoihin on jätetty vastaamatta niin kantelijan kuin muidenkin henkilöiden osalta ainakin jossain määrin tarkoituksellisesti. Kysymys vaikuttaisi olevan siitä, että Helsingin kaupungin Terveys- ja päihdepalvelut –palvelukokonaisuudessa joihinkin yhteydenottoihin ei ole ollut aikomustakaan vastata perustehtävien toteutumisen turvaamiseksi tehdyn tehtävien priorisoinnin vuoksi.

Vakiintuneen laillisuusvalvontakäytännön mukaan viranomainen ei voi pätevästi vedota ruuhkautuneeseen työtilanteeseen asian käsittelyn viipyessä, vaan sen on pyrittävä huolehtimaan siitä, että sillä on tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen osoitetut resurssit ja toimivat työtavat kulloisessakin tilanteessa. Puutteellisten resurssien vuoksi ei voida myöskään jättää jotakin viranomaiselle kuuluvaa velvollisuutta kokonaan hoitamatta.

Kantelijan yhteydenotoissa on ollut kyse sellaisesta hallintolain 8 §:ssä tarkoitetuista kysymyksistä ja tiedusteluista, joihin hänen olisi tullut saada vastaus. Säännös ei olisi kuitenkaan velvoittanut ottamaan vastauksessa kantaa kantelijan viittaaman artikkelin sisältöön, arvioimaan sitä tai kumoamaan siinä esitettyjä väitteitä. Asiassa olisi ollut riittävää esimerkiksi todeta, kuten ylilääkäri on antamassaan selvityksessään todennut, että hänen esittämänsä näkemys perustui senhetkiseen tutkimustietoon ja se oli yhtenevä Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen antamien linjausten ja suositusten kanssa.

Viranomaisella on harkintavaltaa ottaa huomioon muun ohella yhteydenoton luonne arvioidessaan sen edellyttämää kiireellisyyttä sekä siihen annettavan vastauksen laajuutta. Mikäli jotakin tiettyä asiaa koskevat henkilön yhteydenotot ovat epäasiallisia, yksilöimättömiä ja toistuvia, ei tällaiseen vastaamatta jättäminen ole välttämättä hyvän hallinnon vaatimusten vastaista. Tietyn henkilön erillistä asiaa koskeviin asiallisiin, yksilöityihin ja uusiin yhteydenottoihin ei voida kuitenkaan jättää kokonaan vastaamatta sillä perusteella, että annettavan vastauksen ei arveltaisi kelpaavan yhteyttä ottaneelle henkilölle kyseisen henkilön aiemman toiminnan perusteella.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Helsingin kaupungin epidemiologisen toiminnan ylilääkäri ja Helsingin kaupungin Terveys- ja päihdepalvelut –palvelukokonaisuus ovat menettelleet virheellisesti jättäessään vastaamatta kantelijan yhteydenottoihin.

Kiinnitän ylilääkäriin ja Helsingin kaupungin Terveys- ja päihdepalvelut –palvelukokonaisuuden menettelyä hyvän hallintotavan mukaiseen menettelyyn viranomaiselle osoitettuihin yhteydenottoihin vastaamisessa.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen